

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРИВАТНОГО ПРАВА
І ПІДПРИЄМНИЦТВА ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА**

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Київ – 2021

УДК 34:338.242](082)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (протокол № 6 від 23 червня 2021 року)

Рецензенти:

Пацурія Ніно Бондовна, доктор юридичних наук, професор (Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри господарського права та господарського процесу)

Малолітнева Веста Костянтинівна, доктор юридичних наук (Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», учений секретар)

П 68 **Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства:** збірник наукових праць. Випуск 4. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2021. 190 с.

ISBN 978-617-7087-95-2

У збірнику представлені наукові доповіді учасників круглих столів, що відбулися 4 березня та 17 травня 2021 р. у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Тематика доповідей учасників стосується широкого кола теоретичних та практичних проблем пов'язаних з модернізацією господарського (економічного) законодавства України та оновлення Цивільного кодексу України.

Збірник зацікавить наукових і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, які вивчають актуальні проблеми цивільного і господарського права та процесу, а також суддів, адвокатів та всіх практикуючих юристів.

УДК 34:338.242](082)

ISBN 978-617-7087-95-2

© Автори, 2021

© НДІ приватного права ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2021

4. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15?find> (дата звернення: 08.05.2021).
5. Про товарну біржу. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12?find> (дата звернення: 08.05.2021)
6. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 08.05.2021)

Коструба А. В.

ЦИВІЛЬНО/ГОСПОДАРСЬКИЙ «КОДЕКСОВИЙ КОНКУБІНАТ»: В ПОШУКАХ КОМПРОМІСУ

Останнім часом не вщухає дискусія щодо подальшої долі Господарського кодексу України. Міноритарна група цивілістів ліворадикального толку виступають за його безапеляційну ліквідацію та нормативну консолідацію всієї сукупності приватноправових відносин в межах одного кодифікованого акту. Зазначимо що ідея запровадження «єдиного цивільного кодексу приватного життя» немає під собою будь-якого теоретичного підґрунтя. Крім того її реалізація призведе до деформації сталих принципи юридичної техніки, серед яких простота та придатність правового акту до застосування. Сьогодні ми стаємо свідками детальної структуризації приватноправових відносин, їх автономної нормативної регламентації. Прикладом є відносини в сфері ІТ права, медичного права і спортивного права тощо. Секуляризація Господарського кодексу України не той шлях, яким слід вирішувати проблему колізії правових актів. Тому підтвердженням є світовий досвід, зокрема досвід Франції.

Для правової системи Франції характерний дуалізм приватного права, якому присутня відокремленість правових норм в регулюванні торгівельної (комерційної) діяльності від норм цивільного права. Це форма внутрішнього розподілу, яка не порушує галузеву цілісність та дозволяє враховувати особливості правового регулювання комерційних відносин.

В такому разі, відповідні комерційні правовідносини не противляться цивільним, навпаки підкреслюють певний рівень їх системної диференціації в межах єдиного цивільного права.

Сформована в середні 16 століття правова традиція окремого правового регулювання відносин комерційного характеру, що обумовлено характером суспільно-економічної формації того часу зберегла свої риси й на сучасному етапі розвитку приватного права Франції. Природа та характер цивільних відносин і комерційних (підприємницьких) відносин об'єктивно має певну специфіку їх правового регулювання, що обумовлює використання окремих правових засобів регулювання таких відносин. Але, наведене не стільки відокремлює комерційне (підприємницьке) право від цивільного, скільки специфікує його в межах такого. Така специфікація всередині системи цивільного права Франції обумовлена однорідністю комерційного (підприємницького) права на відміну від цивільного права Франції. Комерційне право Франції регулює достатньо вузьку сферу суспільних відносин, які мають власне нормативно-правове підґрунтя, яке опосередковує таку сферу. Перш за все це відносини із спеціальним учасником – особою, яка здійснює комерційну діяльність на професійній основі. По-друге, такі відносини визначають діяльність у сфері суспільного виробництва, спрямованого на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг з метою досягнення

економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Незважаючи на це комерційне (підприємницьке право) не може існувати поза межами цивільного. Базові фундаментальні правові категорії цивільного права Франції визначають основні засади комерційного (підприємницького) права. Основні положення речового права, зобов'язального права комерційне право Франції черпає з цивільного. В цьому полягає діалектична єдність цивільного права Франції із комерційним правом.

Позитивним моментом, що має стати прикладом нормопроектування для вітчизняного законодавця є відхід від декларативного нормування комерційних відносин в бік системного поєднання розрізнених нормативно-правових актів спеціально-правового характеру. В той час коли ми ідемо шляхом нормативної декодифікації господарських правовідносин, Франція навпаки, посилює рівень «кодифікаційності» комерційних відносин.

Зазначимо, що такий етап в розвитку законодавства Франції мав своє місце. Так, прийнятий 15 вересня 1807 року Комерційний кодекс Франції, який містив в собі 648 статей та поєднав в собі всі діючі на той час нормативні положення, що регулюють торгівлю поступово вичерпав себе. В ситуації нормативної невизначеності почався процес активної декодифікації комерційного права Франції, в результаті чого певні титули були вилучені з кодексу та отримали самостійне правове регулювання в правовій системі Франції. Питання підприємницької діяльності, які вимагали свого впорядкування отримала правове регулювання вже не шляхом вдосконалення існуючого кодифікованого акту, а шляхом прийняття з цього приводу автономних актів законодавства. Цей процес тривав майже 50 років (з 1909 року по 1953 рік). До 2000 року діюча частина його нормативних положень не перевищувала 150 статей. В такої схожості Комерційний кодекс Франції 1807 року нагадує Господарський кодекс

України – 2021. Нарешті Комерційний кодекс Франції у 2000 році втратив чинність.

На сьогодні в державі діє Комерційний кодекс 2000 року (*Code de commerce*). Структурно він складається із *законодавчої та регуляторної частини*, яка уточнює, розвиває та доповнює законодавчу частину як форма забезпечення її належного застосування (введена в дію Декретом уряду від 25 березня 2007 року №2007-431). Крім того Комерційний кодекс Франції містить в собі узагальнення правових норм, дія яких зупинена. Сумарно сьогодні цей кодифікований акт включають в себе 9 книг які об'єднують 960 статей. Ці статті розподілені за титулами і главами відповідно до предмету правового регулювання того чи іншого виду суспільних відносин, які виникають в комерційній діяльності і які регулюються Комерційним кодексом Франції. Не зважаючи на це, діалектична єдність комерційного (підприємницького) права і цивільного права Франції синергетична пов'язує два кодифікованих правових акту (Цивільний кодекс Франції станом на 2021 рік складає 2534 статі).

В першій книзі Комерційного кодексу Франції «Про комерцію в цілому» розкриваються основні положення про комерційну діяльність, визначається правовий статус комерсанта, наводяться їх права та обов'язки. В законі розкривається поняття комерційного акту, під яким розуміється будь-яка купівля рухомого чи нерухомого майна з метою його перепродажу, підприємницькі операції по виробництву товарів, його постачанню, наданню агентських послуг, валютних банківських чи брокерських операцій тощо. Комерсантом визначається особа, яка здійснює комерційні акти в порядку звичайної професійної діяльності. При цьому, нею може бути як фізична особа так й комерційні товариства, інші юридичні особи, а також іноземці.

Друга книга «Про комерційні товариства» присвячена комерційним юридичним особам. В книзі надається загальна характеристика комерційним юридичним особам. Розглядаються відповідні організаційно-правові форми, поширеними серед яких є повне товариство, прості командитні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні організації (акціонерне товариства, акціонерне командитне товариства та спрощене акціонерне товариство).

В цілому структура титулу аутентична структурі норм національного законодавства України, а саме Закону України «Про акціонерні товариства», Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Підприємницький характер відносин, які регулюються Комерційним кодексом Франції передбачає кодифікацію антимонопольного законодавства та законодавства про економічну концентрацію, чому присвячена четверта книга кодексу. Відповідний розділ містить в собі регламентацію антиконкурентних дій, умови економічної концентрації, закріплює положення антимонопольної ради, її правове положення та процедуру розгляду відповідних справ та оскарження рішень антимонопольної ради.

В національній правовій системі України питанню захисту конкуренції у підприємницької діяльності та у сфері державних закупівель присвячена низка законодавчих актів, серед яких Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року №3659-ХІІ, Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року №2210-ІІІ, Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07 червня 1996 року №236/96-ВР та Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року №1682-ІІІ та Господарський кодекс України. Отже, як бачимо наведене питання не отримало

свого систематизованого вирішення у відповідній кодифікованій формі. Так Господарський кодекс України містить в собі певні декларативні норми щодо обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції. Їм присвячено 17 статей кодексу із 418, в той час, як сумарна кількість статей наведених спеціальних законодавчих актів перевищує 150. Головні засади забезпечення конкурентних відносин регламентовані численними нормативно-правовими актами. Тому досвід законодавчої техніки Франції в цьому аспекті є показовим.

Комерційний кодекс Франції містить в собі положення, які визначають види антиконкурентних дій, характер операцій, які призводять до концентрації, дії які обмежують конкуренцію, інші заборонені дії, а також заходи забезпечення прозорості діяльності.

Шоста книга Комерційного кодексу Франції присвячена правовому регулюванню відновлення платоспроможності товариства та конкурсному процесу. С початку шоста книга кодексу «Про труднощі підприємств» була результатом кодифікації двох законодавчих актів: Закон від 01 березня 1984 року №84-148 про попередження і дружне врегулювання фінансово-економічних труднощів підприємства та Закон від 25 січня 1985 року №85-98 про відновлення платоспроможності та ліквідацію майна в судовому порядку. В подальшому, Законом від 26 липня 2005 року №2005-845 шоста книга викладена в новій редакції, що дозволило, за посередництвом процедури кодифікації, включити до Комерційного кодексу Франції нові правила, пов'язані із відновленням платоспроможності боржника.

Варто зазначити наступне. Ордонасом від 08 червня 2006 року №2006-673 до Комерційного кодексу Франції включена сьома книга, яка присвячена організації

діяльності торговельно-промислових палат та діяльності комерційних судів. Книгою вдосконалено порядок організацій діяльності торговельно-промислових палат. В цій книзі також встановлюється компетенція таких комерційних судів, порядок їх формування, обрання керівного складу. Визначається підсудність комерційних судів, встановлюються адміністративні засади його діяльності.

Наведе яскраво свідчить що сучасна правова система Франції перебуває під впливом тектонічних зломів які відбуваються в Європі. Приватне право Франції не є замкнутою системою. Отже економічна інтеграція не може успішно розвиватися без належної правової основи, чим стає комунітарне право Європейського союзу. Не зважаючи на те, що в складі Європейського союзу налічує 28 держав, доцентровою силою, яка формує інституціональні скрепи комунітарної правової системи є Франція і Німеччина. Наведене обумовило активізацію процесів реформування законодавства цієї країни. Синергетичний вплив обох держав на розвиток сучасного європейського праворозуміння вимагає поступового зближення двох інституціональних систем правового регулювання суспільних відносин. Вказаний процес об'єктивно вимагає реформування законодавства двох країн, приведення їх до потреб тих процесів економічної інтеграції, що відбуваються в Європейському товаристві. Сфера комерційного права Франції позбувається інертності.

З іншого боку, слід визнати що дуалізм приватного права Франції не є руйнуючою силою ні для цивільного права ні для комерційного. Розумна інтегративність положень Комерційного кодексу та Цивільного кодексу Франції дозволяє ефективно регулювати відповідні відносини не створюючи штучних перешкод в їх розвитку.

На переконання більшості представників науки цивільного права наведені правові традиції Франції мають бути сприйняті авторами Концепції модернізації господарського (економічного) законодавства України під час реалізації.

Туркот О. А.

ЩОДО ЗМІН, ЯКИХ ПОТРЕБУЄ ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Господарські правовідносини щодня динамічно розвиваються, у зв'язку із змінами у суспільстві, пандемією COVID-19, науковими винаходами тощо. Норми законодавства необхідно вдосконалювати, зважаючи на розвиток технологій, різноманітні несприятливі економічні причини тощо.

Господарське законодавство України потребує внесення змін для ефективної взаємодії суб'єктів господарювання при здійсненні діяльності. Зокрема, необхідно виокремити сфери, які потребують вдосконалення та модернізації законодавства:

Уже тривалий час у світі та в Україні зокрема проводять боротьбу з коронавірусною хворобою (COVID-19). Внаслідок цього світова та національна економіка зазнали негативного впливу. Законодавча влада в Україні вносить зміни у законодавство щодо зменшення негативного впливу на економіку держави, проте, вказані дії є недостатніми. У зв'язку з цим, без належної фінансової підтримки та внесення відповідних змін у законодавство щодо належного захисту суб'єктів господарювання в умовах пандемії, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2,

Наукове видання

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Збірник наукових праць
Випуск четвертий

Матеріали доповідей подано в авторській редакції.
Організаційний комітет не несе відповідальності за зміст
публікацій, їх відповідність до вимог законодавства і за
дотримання авторських прав.

Підписано до друку 01.09.2021 Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 7,6 Тираж 300 прим. Зам. № 21-002

Видавець: Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
вул. Раєвського, 23-а, м. Київ, 01042

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції, серія ДК № 4758 від 07.08.2014 р.